

Vysoká škola ekonomická v Praze
Recenzované studie

Working Papers
Fakulty mezinárodních vztahů

3/2008

Rusko a hlavní obchodní partneři

Jan Podstata

**Faculty of International Relations
Working Papers**

3/2008

Rusko a hlavní obchodní partneři

Jan Podstata

Volume II

Vysoká škola ekonomická v Praze
Working Papers Fakulty mezinárodních vztahů
Výzkumný záměr MSM6138439909

Tato studie byla vypracována v rámci Výzkumného záměru Fakulty mezinárodních vztahů Vysoké školy ekonomické v Praze MSM6138439909 „Governance v kontextu globalizované ekonomiky a společnosti“. Studie procházejí recenzním řízením.

Název: Working Papers Fakulty mezinárodních vztahů
Četnost vydávání: Vychází minimálně desetkrát ročně
Vydavatel: Vysoká škola ekonomická v Praze
Nakladatelství Oeconomica
Náměstí Winstona Churchilla 4, 130 67 Praha 3, IČO: 61 38 43 99
Evidenční číslo MK ČR: E 17794
ISSN tištěné verze: 1802-6591
ISSN on-line verze: 1802-6583
ISBN tištěné verze:
Vedoucí projektu: Prof. Ing. Eva Cihelková, CSc.
Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta mezinárodních vztahů
Náměstí Winstona Churchilla 4, 130 67 Praha 3
+420 224 095 270, +420 224 095 248, +420 224 095 230
<http://vz.fmv.vse.cz/>

VÝKONNÁ RADA

Eva Cihelková (předsedkyně)

Vysoká škola ekonomická v Praze

Vladimíra Dvořáková

Vysoká škola ekonomická v Praze

Olga Hasprová

Technická univerzita v Liberci

Zuzana Lehmannová

Vysoká škola ekonomická v Praze

Marcela Palíšková

Nakladatelství C. H. Beck, Praha

Judita Štouračová

Vysoká škola mezinárodních
a veřejných vztahů, Praha

Dana Zadražilová

Vysoká škola ekonomická v Praze

REDAKČNÍ RADA

Regina Axelrod

Adelphi university, New York, USA

Peter Bugge

Aarhus University, Aarhus, Dánsko

Petr Cimler

Vysoká škola ekonomická v Praze

Peter Čajka

Univerzita Mateja Bela,
Bánská Bystrica, Slovensko

Zbyněk Dubský

Vysoká škola ekonomická v Praze

Bernd Hallier

EHI Retail Institute, Köln,
Německo

Jaroslav Jakš

Metropolitní univerzita Praha

Vladimír Jeníček

Vysoká škola ekonomická v Praze

Eva Karpová

Vysoká škola ekonomická v Praze

Jaroslav Kundera

Uniwersytet Wrocławski, Wrocław,
Polsko

Lubor Lacina

Mendelova zemědělská a lesnická
univerzita, Brno

Václava Pánková

Vysoká škola ekonomická v Praze

Lenka Pražská

emeritní profesor

Mikuláš Sabo

Ekonomická Univerzita
v Bratislave, Slovensko

Margarita Shivergueva

Nov b'lgarski universitet, Sofie,
Bulharsko

Leonid Strowskij

Ural'skij gosudarstvennyj
techničeskij universitet,
Jekatěrinburg, Rusko

Peter Terem

Univerzita Mateja Bela,
Bánská Bystrica, Slovensko

Milan Vošta

Vysoká škola ekonomická v Praze

ŠÉFREDAKTOR

Jakub Krč

Vysoká škola ekonomická v Praze

Rusko a hlavní mezinárodní obchodní partneři

Jan Podstata (jan.podstata@amcico.cz)

Abstrakt:

Ekonomika Ruské federace prošla za posledních dvacet let zásadními systémovými změnami, které měly dopad i na teritoriální strukturu zahraniční směny. Článek pojednává o dnešních hlavních obchodních partnerech – Evropské unii, Spojených státech amerických a asijských ekonomikách v čele s Čínou a Indií. Je charakterizována hloubka i struktura vzájemných obchodních vztahů a snaha Ruska hledat vyvážené vztahy v rámci diversifikovaného portfolia obchodních partnerů. Při analýze vzájemných vztahů jsou brány v úvahu i politické a strategické faktory, jelikož mají významný vliv na vztahy ve vzájemně se překrývajících oblastech zájmu hlavních světových obchodních hráčů.

Klíčová slova: Ruská federace, mezinárodní obchod

Russia and Main International Trade Partners

Jan Podstata (jan.podstata@amcico.cz)

Summary:

The economy of the Russian Federation went through the fundamental system changes in the past twenty years, with impact on the territorial structure of the international trade. The article describes the relations with today most important partners – European Union, United States of America and the Asia economics led by China and India. Both the depth and the structure of the mutual trade relations are characterized and the Russia's effort to search for the balanced relationship in the frame of the diversified portfolio of the trade partners. Also the political and the strategic factors are taken into the consideration within the analyses as these have a significant impact on the overlapping area of interest of the main world trade players.

Keywords: Russian Federation, International Trade

JEL: F14

Obsah

Úvod.....	7
1. Evropská unie.....	7
2. USA.....	14
3. Čína a ostatní asijské ekonomiky	17
Závěr	22
Seznam literatury	24

Úvod

Obchodní vztahy Ruska doznaly po rozpadu Sovětského svazu a transformačním procesu 90. let 20. století dramatické změny v důsledku hledání nových obchodních partnerů nejen ze strany Ruska ale i všech bývalých států Rady vzájemné hospodářské pomoci (RVHP). Je tedy namístě otázka, kdo je téměř dvacet let po rozpadu socialistického bloku obchodím partnerem jeho nejvýznamnějšího člena.

Ruské obchodní vztahy jsou dnes primárně determinovány vztahy s Evropskou unií (EU) jako hlavním obchodním partnerem. Pořadí zemí se nezmění, ani pokud odfiltrujeme vliv ropných produktů, který v roce 2005 tvoří takřka polovinu celého obratu zahraniční směny.

Přes zatím poměrně nízké obraty zahraničního obchodu je dalším důležitým partnerem Čína, a to především díky vzájemnému budoucímu potenciálu a vzrůstající politické moci Číny. V roce 2005 však Čína dosahovala pouze 6,1 % celkového obratu, přesto byla po EU druhým největším partnerem

Partnerem ne příliš významným z obchodního, ale především z politického hlediska jsou bezesporu USA. Ty ve stejném roce dosahovaly 3,6 % obratu. Ostatní země nedosahují nikterak zásadních podílů, a to kupodivu ani státy bývalého Sovětského svazu. Mezi ty nejvýznamnější patří Ukrajina a Bělorusko, s odstupem pak Kazachstán. Hlavním obchodním artiklem je historicky opět ropa, ropné produkty a zemní plyn. Již v polovině 90. let však byla patrná tendence států Společenství nezávislých států (SNS) k snížení jejich energetické závislosti na Rusku. Například Moldavsko podepsalo v roce 1995 smlouvu o dodávkách ropy z Íránu a Ukrajina začala kooperovat se zeměmi okolo Perského zálivu. Na druhou stranu po zavedení společného celního prostoru s Běloruskem (součástí byl i Kazachstán) došlo k zvýšení exportů ropy do této země, jelikož existovala možnost nákupu za ceny platné pro ruský domácí trh (Institute For the Economy In Transition 2006).

1. Evropská unie

EU a Rusko si jsou velmi dobře vědomy nutnosti vzájemné spolupráce v mnoha oblastech. Rusko představuje pro EU sice poměrně malý trh pro odbyt zboží a služeb, ale trh s vysokým potenciálem. Pro Rusko naopak představuje EU klíčové odbytiště pro ropu, zemní plyn a další suroviny. Vzájemná spolupráce je pak důležitá i v oblasti bezpečnosti, boje proti terorismu a organizovanému zločinu, ochraně životního prostředí, dopravy, pohybu pracovní síly, ilegální migraci, jaderné bezpečnosti atd. EU podporuje ekonomický a sociální růst Ruska a jeho širokou mezinárodní integraci.

Jedním ze základních dokumentů vytvářejících institucionální rámec pro vzájemné konzultace je Dohoda o partnerství a spolupráci přijatá 1. 12. 1997, která byla postupně rozšiřována o nové země EU. Dohoda pokrývá široké spektrum otázek od politického dialogu, obchodu zbožím a službami, investice, finanční a legislativní spolupráci, vědu a technologie, vzdělání, jadernou a vesmírnou spolupráci, životní prostředí, dopravu, kulturu až po spolupráci v oblasti prevence ilegálních aktivit (European Commission 2006).

Institucionální rámec Dohody vytvářel podmínky pro pravidelné konzultace na úrovni hlav států nebo vlád při pravidelných summitech EU-Rusko, na ministerské úrovni v Stálé komisi pro partnerství. Pro politický dialog jsou určeny schůzky se zástupci zemí EU, Evropské komise a Evropské rady, nebo jednání Komise pro parlamentní spolupráci mezi ruskou Dumou a Evropským parlamentem.

Dále existuje celá řada sektorálních, mezinárodních a jiných dohod regulujících vzájemnou spolupráci. Jedná se o dohody v oblasti textilu a oceli, Dialog pro energetiku, jadernou energetiku nebo pracovní skupinu pro Kjótský protokol a klimatické změny založenou po přistoupení Ruska k protokolu v únoru 2005.

Na summitu v Sv. Petrohradě v roce 2003 byly vytyčeny čtyři Společné oblasti: ekonomická oblast; oblast výzkumu, vzdělání a kultury; oblast svobody, bezpečnosti a soudnictví; oblast vnější bezpečnosti. Konkrétní cíle a kroky k jejich dosažení obsahuje Road Map přijatá na moskevském summitu EU-Rusko v květnu 2005.

Od roku 1991 získalo Rusko přes 2,6 mld. USD v rámci programu Technické pomoci zemím SNS (Technical Aid to the Commonwealth of Independent States, TACIS), což je restrukturalizační program založený Evropskou komisí s cílem transformace v demokratický stát s tržně orientovanou ekonomikou. Je jakousi paralelou programu Pomoci ekonomické restrukturalizace Polska a Maďarska (Poland and Hungary: Assistance for Restructuring their Economies, PHARE) a po určitou dobu do něj bylo začleněno i Mongolsko. Program zahrnuje mnoho oblastí od „přeshraniční“ spolupráce až po rozsáhlý Program jaderné bezpečnosti.

Speciální program, tzv. Severní dimenze, je věnován regionálním otázkám v regionu Baltu a Skandinávského poloostrova. V tomto směru je velmi zajímavým dokumentem Usnesení Evropského parlamentu o strategii pro region Baltského moře v rámci Severní dimenze z listopadu 2006. Usnesení je velmi výrazně orientováno ve směru ochrany životního prostředí jako reakci na silné zatížení regionu vzhledem k rostoucí námořní dopravě dané ekonomickým růstem Ruska, nebezpečí znečištění prostředí v případě ropných katastrof, ale

všímá si i sociální oblasti, vzdělávání, migrace a budování dopravních cest. Zároveň vyzývá Rusko k snížení militarizace a zvýšení otevřenosti celé zóny.

O významu Severní dimenze se zmiňuje i člen Evropské komise za Finsko, Olli Rehn (2007). S poukazem na vzájemnou závislost Ruska a EU v obchodních vztazích především v energetické otázce nabádá k hlubší spolupráci na regionální bázi a prohloubení spolupráce v oblasti Baltského moře. Považuje za rozumné, aby EU podporovala integraci Ruska do Světové obchodní organizace (World Trade Organization, WTO), jelikož Rusko tím pádem bude muset přijmout mnohá pravidla chování a stane se z něj partner s lépe předpověditelnými reakcemi. Zároveň nabádá k trpělivosti a varuje před nebezpečím „diplomacie megafonů“. EU má vystupovat vůči Rusku především jednotně a jednohlasně a s ohledem na realistickou konstelaci situace. Přes mnohé politické proklamace, diskuse o míře demokracie a svobodě slova v Rusku se domnívám, že vzájemná politika EU a Ruska by měla být do budoucna skutečně dána především pragmatickým přístupem. Přestože EU i Rusko občas deklarují své „neústupné“ pozice, ropa a zemní plyn společně s dalšími obchodními položkami reálné kroky vždy navede k zmíněnému pragmatismu.

Politické kroky a diplomatické deklarační mají i svůj konkrétní ekonomický rozměr. Kromě již zmíněného programu TACIS plynou finance i v rámci mnoha dalších programů. Z nich nejvýznamnější jsou regionální programy a především program pro jadernou bezpečnost, který v letech 1991–2001 absorboval 319 mil. eur.

V budoucnosti zajímavý bude další postoj Ruska k EU. Alexander Rahr (2003) považuje orientaci na EU za prioritní a domnívá se, že pro Rusko de facto neexistuje alternativa v jeho orientaci. Tato orientace povede v průběhu několika desítek let k automatickému zapojení Ruska do EU. Přestože je význam EU pro Rusko zřejmý, považují tento názor za poměrně radikální. EU se od svého počátku potýká s celou řadou vnitřních problémů a její vnitřní i mezinárodní akceschopnost je velmi často limitována vnitřní nejednotností danou jejím historickým původem. Po rozšíření o státy střední a východní Evropy lze spíše předpokládat gradaci tohoto problému. Vezmeme-li v úvahu diskutované zapojení Turecka do EU, nelze předpokládat, že se EU v horizontu i desítek let bude nacházet v situaci, aby byla schopna absorbovat další problematický region obzvláště s ohledem na jeho rozsah a historicko kulturní odlišnost.

Neposledním argumentem je i samotný postoj ruských obyvatel k EU. Podle průzkumů veřejného mínění organizovaného rusko-evropským centrem organizací Laveda se 71 % obyvatel necítí být Evropany. Sebevnímání obyvatel tak zcela určitě nezakládá důvod k překotné integraci a spíše podporuje názor, že netřeba spojovat nespojitelné.

Lze proto spíše souhlasit se Sandrou Budy (2007), která se velmi kriticky dívá na Rahrovy postoje. Poukazuje na to, že vazba na EU je sice silná, může hrát ale až druhořadou roli (Budy 2007). Domnívá se, že Rusko zvýší svoji orientaci na státy SNS. Zdá se to být poměrně logický krok, vezmeme-li v úvahu propojenost celého teritoria z dob SSSR a přetrvávající závislost mnoha států SNS na Rusku. Z obchodního hlediska má ruská produkce větší šanci na úspěch na méně náročných trzích. Politický vliv je také evidentní a Vladimir Vladimirovič Putin usiluje o oživení vlivu Ruska především v regionu bývalého SSSR a snaží se odvrátit pohled těchto oblastí na evropský nebo americký Západ nebo ho pokud možno držet v jistých mezích. Nelze opomenout, že EU a Rusko budou o trhy a vliv ve státech SNS soupeřit. Jedná se o zajímavé trhy pro obě formace a orientace Ruska na EU bude nepřímou úměrnou orientaci států SNS na Rusko.

Navíc se zdá, že EU vlastně příliš neobstála ve své snaze „evropeizovat“ Rusko, přiblížit ho vlastním standardům a učinit z něj tak čitelnějšího partnera. Šéfredaktor časopisu Rusko v globální politice, Fjodor Lukjanov, upozorňuje na nutnost oddělení energetické otázky od politického dialogu (Russland.ru 2005). Závislost EU na Rusku v energetické oblasti vedla k upozadění politických cílů. Specifické podmínky ruské demokracie často kritizované EU i USA tak byly v mnohém tiše akceptovány a podřízeny ekonomické realitě. Hovoří proto o nutnosti vysokého přemostění energetické otázky politickým dialogem a striktním separátním pohledem na obě oblasti.

Nakolik padla Lukjanovova slova na úrodnou půdu, je otázkou. Summit v Soči v květnu 2006 byl označen za „dominovaný energetickou otázkou“, politické a kulturní otázky mohou tedy být lehce zastíněny petrodolary. Putin sám označil za nejdůležitější přání Ruska zajistit energetickou potřebu Evropy a přispět tak k „zvýšení životní kvality Evropanů“. Ujistění bylo více než nutné s ohledem na uzavření kohoutků pro Ukrajinu jen několik měsíců před summitem. Přestože deklarovaným důvodem byly především spory o platby a ceny, EU se obává možného zneužití vlastní závislosti na energetických zdrojích Ruska.

EU zaujímá zcela specifické postavení mezi odběrateli energetických produktů, jelikož představují 60 % veškerého vývozu Ruska do EU a dosahují částky 60 mld. eur. Rusko zabezpečuje 25 % spotřeby ropy v Unii a obdobné procento ve spotřebě zemního plynu, což představuje 50 % veškerého Ruského vývozu plynu. Bez pozornosti nemohou zůstat ani dodávky jaderného paliva. Pro zabezpečení dodávek budou nutné nemalé investice, jelikož se předpokládá, že dodávky budou dále narůstat. Rusko samotné však naznačuje, že z hlediska odběratelů je EU jen jedním z mnoha zájemců a Čína může být velmi výrazným konkurentem v poptávce. EU by měla značný problém při dlouhodobém výpadku těchto dodávek a přes veškerou snahu je tedy jasné, že energetická otázka bude i v budoucnu dominovat vztahům EU s Ruskem.

Prezident Evropské komise, José Manuel Barroso, označil energetickou otázku za důležitou součást budoucích bruselsko-moskevských vztahů. I Putin však připouští vzájemnou závislost dodavatele a odběratele. Exportně orientovaný ruský energetický průmysl by se bez příjmů z EU neobešel. EU se však zdráhá veřejně přiznat závislost na ruských dodávkách, nebo dokonce její stoupající závislost, s ohledem na neustále zpochybňovaný další demokratický vývoj Ruska. Jak tvrdí Rahr, EU nechce být závislá na nedemokratickém dodavateli, jelikož spojuje důvěru v dodavatele s politickou důvěrou režimu (Russland.ru 2006).

Vraťme se však na chvíli k oné snaze „evropeizovat“ Rusko. Francouzská žurnalistka Helen Carrer d'Ancause (Mahlow 2004) sice říká, že Rusko by nemělo usilovat o vstup do EU, zároveň však prohlašuje: „Rusko je obrovská evropská země a právem požaduje rovnoprávnost, partnerství, vzájemné vztahy.“ Z čeho pramení snaha mnohých diskutovat o evropeizaci Ruska, přiblížení „našim“ hodnotám, teoretizování o vstupu Ruska do EU, NATO atd.? Skutečně je pro obyvatele EU a USA Rusko něčím tak nepochopitelným, že se je snaží „předělat“ v něco známějšího? Považuji za daleko konstruktivnější připustit, že Rusko je prostě Rusko, a že země hraničící s EU na jedné straně a s Mongolskem a Čínou na straně druhé má svoje hodnoty, názory, sebevnímání a sebe prezentaci a prostě se evropeizovat nemusí. Celá debata spíše napovídá, že mnozí chápou globalizaci jako proces provázený „glajchšaltováním“.

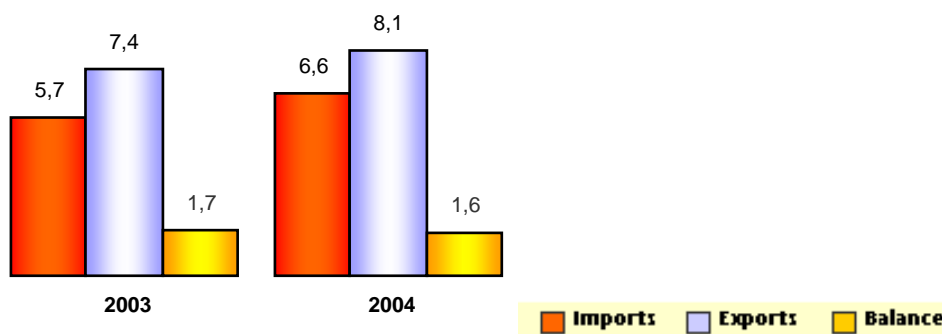
Na summitu EU-Rusko v říjnu 2005 byla podrobena kritice i stávající Dohoda o partnerství a spolupráci. Byla označena jako zastaralá, nereflektující nové uspořádání EU a s přílišnou orientací na obchodní vztahy a marginalizací politického a kulturního rozměru spolupráce. Přitom tento požadavek nebo spíše výtku přichází možná nečekaně z ruské strany. Jedním z důvodů je i balancování postojů Moskvy mezi EU a USA. Moskva vidí v EU kromě jiného i jistou protiváhu vlivu USA a snaží se ovlivňovat Washington skrze Brusel. Za příklad může sloužit schválení Kjótského protokolu, který tak mohl vstoupit v platnost i přes masivní odpor USA.¹ Unie naopak dlouhodobě podporovala vstup Ruska do WTO. Pokládám za zřejmé, že vztah EU-Rusko je nutné v mnoha ohledech hodnotit spíše z pohledu trojúhelníku USA–EU–Rusko. Přestože se může strategie USA a EU v postoji k Rusku v detailech lišit, základní rys je platný pro oba subjekty. Je dán vlastními ekonomickými zájmy v geografickém prostoru bývalého Sovětského svazu a snaha zamezit růstu „Ruska“ v „silné Rusko“.

¹ Ratifikace Kjótského protokolu z ruské strany má mnohé pragmatické důvody. Jednak více vtahuje USA do celého schématu a vytváří na USA dodatečný tlak. Dalším praktickým bodem jsou pak zisky, kterých je možné docílit prodejem emisních limitů. Od pádu SSSR poklesla produkce skleníkových plynů v Rusku o třetinu a Rusko tudíž nemá problém se splněním emisního cíle na úrovni 1990.

Podle statistik z roku 2005² bylo Rusko pro EU třetím největším obchodním partnerem jak z hlediska celkového obrátu (163 211 mil. eur, 7,3 %), tak z hlediska dovozu (106 766 mil. eur, 9,1 %) i z hlediska vývozu (56 445 mil. eur, 5,3 %). Je zřejmé, že obchod Ruska s EU byl a je ve významném přebytku, a to dlouhodobě. Pro dokreslení situace je nutno dodat, že zahraniční obchod celé EU byl v roce 2005 deficitní a Rusko se na tomto deficitu podílelo 44 %. EU je pro Rusko partnerem číslo jedna v dovozech i vývozech. Dle statistik Mezinárodního měnového fondu (MMF) dokonce EU dosahuje 52,9 % celkového obrátu zahraničního obchodu Ruska a předstihuje tak se značným odstupem druhou Čínu s 6,1 % a Ukrajinu s 6 %. Ostatní partneři pak nedosahují ani 4 % celkového obrátu.

Ze statistik MMF také jednoznačně vyplývá akcelerace růstu vzájemné směny mezi Ruskem a EU. Zatímco tempa růstu exportu se zvýšila z 6,7 % v roce 2002 na 51,4 % v roce 2005, tempa růstu importu se pohybovala od 16 % v roce 2002 až po 152 % za první tři měsíce roku 2006. Zdá se tedy, že přestože průměrná čísla ukazují na rychlejší růst exportu, v poslední době dochází i ke značné akceleraci importních aktivit. To může být dáno do souvislosti s narůstající koupěschopností ruské populace (nebo spíše některých jejích vrstev) a zvyšující se poptávkou po zboží západní proveniencí.

Graf 1: Obchod službami EU s Ruskem (v mld. eur)

Pramen: European Commission (2005)

Strukturu dovozu a vývozu demonstruje Tabulka 1. Je evidentní, že ruský export do EU je postaven na ropných produktech, které představují téměř dvě třetiny celého exportu a přes čtvrtinu celosvětového dovozu těchto komodit do EU. Naopak Rusko dováží především strojní a dopravní zařízení a další zboží s vyšší přidanou hodnotou.

Přestože jsme zatím sledovali především parametry zbožové směny, stojí za zmínku i obchod službami, který vykazuje zhruba 15% meziroční přírůsteky.

² Údaje podle EUROSTAT. Naproti tomu dle statistik MMF činil dovoz Ruska z EU 34 904 mil. eur (44,8 % celkového dovozu), vývoz 107 494 mil. eur (56,2 % celkového vývozu).

Použijeme-li údaje o obratu směny zboží dle EUROSTAT,³ pak za rok 2003 se jednalo 104,8 mld. eur a rok 2004 o 126,6 mld. eur. Obrat směny služeb dle Grafu 1 pak za sledované roky činí 13,1 mld. eur (12,5 % zbožové směny) a 14,7 mld. eur (11,6 % zbožové směny).

Tab 1: Komoditní struktura ruského dovozu a vývozu s EU (2005)

Ruský vývoz do EU

Produkty (podle SITC) v pořadí podle významnosti	Mil. eur	%	Podíl na celkových importezech EU
Celkem	106 766	100,0	9,1
Minerální paliva, maziva a příbuzné materiály	68 720	64,4	27,5
Tržní výrobky tříděné podle materiálu	10 408	9,7	8,9
Surové materiály nepoživatelné s výjimkou paliv	3 767	3,5	8,2
Chemikálie a příbuzné výrobky jinde nespecifikované	3 460	3,2	3,7
Komodity a předměty obchodu jinde v třídě SITC nezatříděné	2 413	2,3	9,4
Stroje a dopravní prostředky	1 235	1,2	0,3
Potraviny a živá zvířata	617	0,6	1,1
Různé průmyslové výrobky	492	0,5	0,3
Živočišné a rostlinné oleje, tuky a vosky	69	0,1	1,7
Nápoje a tabák	35	0,0	0,7

Ruský dovoz z EU

Produkty (podle SITC) v pořadí podle významnosti	Mil. eur	%	Podíl na celkových importezech EU
Celkem	56 445	100,0	9,1
Stroje a dopravní prostředky	26 603	47,1	5,6
Chemikálie a příbuzné výrobky jinde nespecifikované	8 167	14,5	5,0
Různé průmyslové výrobky	7 410	13,1	6,2
Tržní výrobky tříděné podle materiálu	6 256	11,1	4,7
Potraviny a živá zvířata	3 704	6,6	10,5
Komodity a předměty obchodu jinde v třídě SITC nezatříděné	644	1,1	2,2
Nápoje a tabák	629	1,1	3,9
Surové materiály nepoživatelné s výjimkou paliv	569	1,0	2,9
Minerální paliva, maziva a příbuzné materiály	316	0,6	0,8
Živočišné a rostlinné oleje, tuky a vosky	249	0,4	10,3

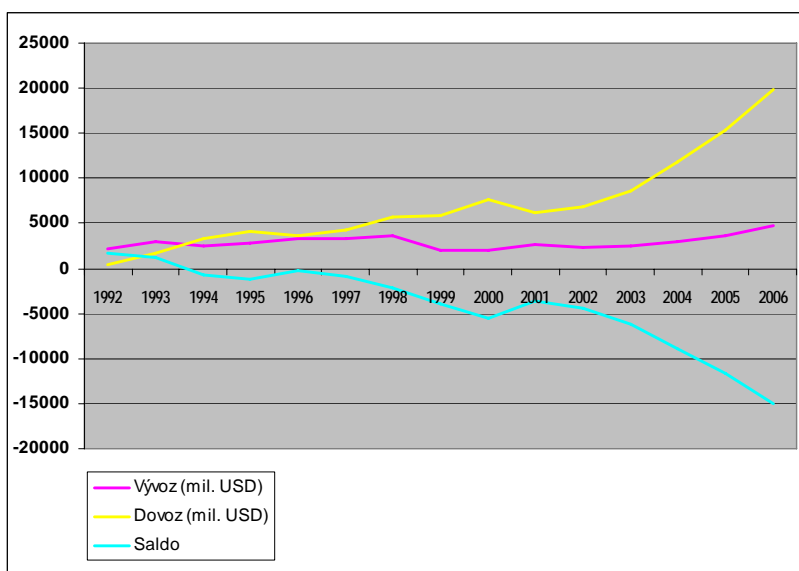
Pramen: European Commission (2005)

³ EU před rozšířením 1. 5. 2004

2. USA

Již bylo zmíněno, že vzájemné pozice Ruska a USA nejsou tvořeny primárně na obchodní bázi, jelikož její rozsah je doposud pro obě strany nezákladní. Dlouhodobé časové řady však zdůrazňují ono „doposud“. Z Grafu č. 2 je zřejmé, že po dobu transformačních 90. let vzájemný obchod rostl jen velmi pomalu. Vývoz USA do Ruska potřeboval 15 let na růst o 123 %, zatímco dovoz z Ruska zaznamenal růst o 262 % již v roce 1993. Stabilnější a vyšší růst v absolutních hodnotách lze zaznamenat po roce 2003 jak u exportu, tak u importu. Saldo vzájemného obchodu začalo být velmi záhy přebytkové ve prospěch Ruska a tento trend se prohlubuje a stává chronickým.

Graf 2: Obchod zbožím USA s Ruskem

Pramen: U.S. Census Burelu (2007)

Vzájemné vztahy tak více určují velmocenské ambice obou států. Pro USA je důležité, že Rusko se po roce 1991 začlenilo do standardních mezinárodních institucí. Po SSSR nastoupilo na místo stálého člena Rady bezpečnosti OSN, stalo se členem OBSE. V mnoha směrech spolupracuje s NATO, je členem Euroatlantické rady partnerství a projektu Partnerství pro mír, v roce 2002 byla vytvořena Rada NATO–Rusko na základě již dříve existujících dohod z roku 1997. To jsou do jisté míry garance pro predikovatelné chování Ruska na mezinárodním poli a mantinely, v kterých se ruská politika může pohybovat.

Vztahy obou států jsou navíc provázány i mnoha bilaterálními dohodami. Lze konstatovat, že mnohé bilaterální vztahy a dohody mají vpravdě globální dopad. Již byly zmíněny dohody o odzbrojení z 80. let. Z aktuálních problémů se jedná především o spolupráci v boji s terorismem, otázka jaderné orientace Iráku, šestistranné rozhovory o jaderné otázce v Severní Koreji, nebo řešení

dlouhodobých blízkovýchodních problémů. Nelze opomenout ani nutnost spolupráce na poli boje proti HIV/AIDS, obchodu s lidmi a nezanedbatelnou roli Ruska při aktivaci USA v řešení otázek globálních klimatických změn.

Podrobný program americké administrativy pro pomoc Rusku lze nalézt v ročních reportech „Annual Report on U.S. Government Assistance to Russia and Cooperative Activities with the New Independent States of the Former Soviet Union“ připravovaných Kanceláři pro evropské a euroasijské věci při americkém ministerstvu zahraničí. Ze zpráv (U. S. Department of State 2007) kromě jiného vyplývá, že pomoc organizovaná Spojenými státy ve prospěch Ruska stojí americký rozpočet kolem jedné miliardy USD ročně a velmi výrazně tak přesahuje prostředky investované ze strany EU. Je tedy evidentní, že tato pomoc není úměrná hospodářským vztahům mezi regiony, ale je podřízena politickým cílům.

Podíváme-li se na strukturu pomoci pro rok 2006, zjistíme, že 90 % tohoto rozpočtu je spotřebováno v rámci programu bezpečnosti a posílení práva. Přes líbivý název jsou jeho obsahem především otázky demontáže, zabezpečení nebo likvidace zbraní hromadného ničení a zvýšení bezpečnosti při skladování a transportu těchto zbraní včetně zbraní jaderných. Dále se jedná o programy pro podporu dohod o nešíření jaderných zbraní, útlum reaktorů na výrobu plutonia a převedení vědeckého potenciálu z vojenského státního do nezávislého sektoru. Zbytek pomoci se týká podpory boje proti kriminalitě.

Další části prostředků jsou použity v rámci demokratizačního programu (např. podpora nezávislých médií, lidských práv), programu na reformy ekonomické (podpora malého a středního podnikání), sociální (zdraví dětí, boj proti nakažlivým nemocem), humanitární pomoc (Čečensko, Ingušsko a severní Kavkaz) a na mezisektorální iniciativy (boj proti korupci, podpora školství, podpora vzájemného setkávání).

O postoji Ruska k USA svědčí nejlépe slova prezidenta Putina na 43. bezpečnostní konferenci v Mnichově. Putin zde velmi kriticky pohlíží na postoj světa k Rusku a zasazuje otázky bezpečnosti do širšího rámce, kterým není pouze otázka vojenské stability, ale i stabilita světového hospodářství, překonání chudoby, ekonomická bezpečnost a vývoj dialogu mezi civilizacemi. Varuje před snahami o vznik monopolárního světa, který se může stát lákavým uspořádáním po pádu bipolárního rozdělení během studené války. Odmítá poučování o demokracii od aktérů, kteří sami nejsou ochotni učit se demokracii. Putin zmiňuje nabývající význam jiných ekonomických center, než je USA a EU. HDP Číny a Indie měřeného paritou kupních sil již přesáhl kupní sílu USA. Stejným způsobem kalkulovaný HDP Brazílie, Ruska, Indie a Číny přesahuje HDP EU.

Rusko tedy sebe samo vnímá jako jedno z řady hospodářsko politických center. Jsem toho názoru, že Rusko nechce stát v konfrontační linii s USA a Putin ví, že klíč k nalezení zašlé slávy velmoci je ve spolupráci s ostatními regiony. Nikoliv oslabení USA, ale posílení ostatních regionů spolu se silným Ruskem může přinést politický a ekonomický vliv na směřování USA. Proto explicitně uvádí: „OSN nesmí být nahrazena NATO nebo EU.“ Je tedy evidentní, že spolupráce na mezinárodním poli je vnímána jako správná cesta a uspořádání na bázi velmocí již není aktuální. Proto si i dovoluje napadnout Washington za nedodržování lidských práv (kvůli existujícímu trestu smrti), nebo vyprovokování ozbrojených konfliktů (Irák).

I v reakci na plánované umístění protiraketové základny v Polsku a České republice se objevují zmínky o řešení konfliktů mírovou cestou a přemrštěné snaze řešit konflikty vojenskou silou. Rusko, jakkoliv i dnes oplývá zbrojním potenciálem, zřejmě nepreferuje novou vlnu zbrojení. To by pouze odčerpávalo prostředky, které nutně potřebuje investovat do hospodářského rozvoje, Putin si je vědom, že síla Ruska tkví především v jeho potenciálně silné roli na poli mezinárodního hospodářství. Putin se ve svém projevu naopak zmiňuje o odzbrojovacích procesech a nutnosti jejich rozšíření i na ostatní státy, nutnosti zamezit zbrojení v kosmickém prostoru a kritizuje budování předsunutých stanovišť NATO v Rumunsku a Bulharsku ve světle požadovaného odsunu ruských jednotek z Moldavska a Gruzie.

Rusko dlouhodobě usiluje o přijetí do WTO a USA neměly k tomuto kroku historicky příliš vstřícný přístup a používají ho k tlaku na Rusko v mnohých otázkách. V listopadu 2006 došlo k podpisu bilaterální smlouvy, která představuje důležitý mezník v cestě Ruska do WTO. Krom jiného liberalizuje ruský automobilový, bankovní a letecký trh, umožňuje vlastnictví bank výlučně v neruských rukou, i když prostřednictvím ruských poboček. Pojišťovny budou moci napříště operovat na ruském trhu přímo. Dohoda dále řeší autorská a duševní práva, falzifikaci farmaceutických a počítačových produktů a dále snížení importních cel na zemědělské a průmyslové zboží k datu vstupu do WTO. Přes optimistické vyhlídky k vstupu do WTO se nyní zdá jedním z hlavních nebezpečí postoj Gruzie, která podmiňuje svůj souhlas změnou Ruské politiky v otázce Abcházie a Jižní Osetie.

Postoj USA k vstupu Ruska do WTO potvrzuje slova Bruna Mahlowa (2004) z referátu na Mírové radě z prosince 2004. Spojené státy podle něj udělají cokoli, aby zabránily Rusku obnovit svoji pozici supervelmoci. Svůj názor opírá i o články v britském Guardian nebo francouzském Liberation, které mluví ve stejném duchu. Maximální role, kterou USA mohou Rusku dovolit, je role regionální mocnosti, a tím pádem zamezení možnosti vzniku protihráče, který by jim byl na mezinárodním poli roven.

Proto se Mahlow velmi kriticky dívá i na podněcování protiruských postojů v okolních státech Ruska, např. na Ukrajině. Podpora prozápadních politiků v těchto zemích oslabuje pozici Ruska, štěpí mocenskou linii a předchází vzniku silné euroasijské zóny. Mahlow se oprošťuje od ideálů a poukazuje na vměšování se USA do vztahů s Běloruskem, Ukrajinou a Gruzíí. Nemohu neshledat určitou dávku pravdy na tvrzení, že dnešní boj proti terorismu vedený USA je de facto „politická strategie k získání zdrojů a moci“.

3. Čína a ostatní asijské ekonomiky

Rozvoj asijského a především čínského trhu v posledních desetiletích je všeobecně známým fenoménem. Podívejme se proto nyní, jakým způsobem tento region zapadá do stávajících a budoucích plánů Ruska. Již v předchozích kapitolách bylo zmíněno, že zájmem Ruska není existence velmocenského uspořádání světa, jelikož není zatím schopno samo tuto roli hrát a nechce se v žádném případě takové konstelaci podřizovat. Pro Rusko je daleko zajímavější multipolární uspořádání, existence silných center, s nimiž bude mít velmi dobré vztahy jak politické, tak hospodářské.

3. 1. Rusko a Čína

Multipolární přístup není strategií, která by vznikla až za Putinovy vlády. Již v roce 1997 se Jelcin a tehdejší prezident Číny Ťiang Ce-min shodli na podpoře tohoto přístupu v reakci na přetrvávající dominanci USA v mezinárodních politických vztazích. Z vojenského hlediska lze souhlasit s Cohenem (2001), že vytvoření silných ekonomických a vojenských center implikuje oslabení vojenského vlivu USA, které tak nebudou schopny stejně důsledně budovat svoji přítomnost na mnoha místech najednou. Ani pro USA není dlouhodobě únosné vést válku v Iráku a zároveň budovat své posty ve všech regionech, které spadají do oblasti jejich zájmů. Podle Dojena lze opět nalézt nejednu paralelu mezi oběma státy. Čína dodnes vůči Tchaj-wanu zastává heslo „existuje pouze jedna Čína“ a proto má pochopení k přístupu Ruska k odstředivým tendencím radikálních islamistů v Čechensku nebo i jiných regionech.

Asijský region pro Rusko skýtá další protiváhu k dnes již silné oblasti USA a EU. Podle některých prognóz by mohla Čína dosáhnout úrovně USA do roku 2020, a to je rozhodně potenciál, který musí být zahrnut do úvah. Rusko a Čína si přitom nejen navzájem mohou poskytnout obrovské odbytové možnosti, ale jejich spolupráce může navázat i v oblasti vojenských technologií, vědecko-výzkumného a technologického potenciálu, spolupráce v oblasti kosmonautiky. Rusko navíc může uspokojit rostoucí poptávku Číny po nerostných surovinách.

Přestože Putinova politika a přístup více odpovídají pragmatickému myšlení pekingských kádrů, již za Jelcina došlo k významným dohodám týkajícím se

především materiálního zabezpečení čínské ekonomiky, pro kterou jsou domácí zdroje již zcela nedostatečné a ty ruské naopak nejlépe přístupné. Grabowski (2006) zmiňuje několik významných projektů, k nimž patří například smlouva o stavbě plynovodu do provincie Šan-tung za 12 mld. USD z roku 1997, smlouva o výstavbě jaderné elektrárny v Lianyungang, účast Ruska na výstavbě přehrady Tři soutěsky či stavba ropovodu z východní Sibíře do severní Číny. Čína je významným a masovým odběratelem ruského zboží, které by těžko hledalo uplatnění na náročnějších trzích. Naopak produkty čínského lehkého a potravinářského průmyslu tvoří důležitou součást zásobování odlehklých ruských území, s jehož realizací mělo a má Rusko značné problémy. V této souvislosti je třeba připomenout i značný rozsah příhraničního obchodu a uvolnění striktního režimu na 4 300 km dlouhé hranici s Čínou, což samozřejmě znamená na obou stranách i významnou úsporu prostředků.

Graf 3: Vývoj exportu a importu Rusko-Čína (1995–2005)

Pramen: Site of Russian Foreign Trade (2006)

V roce 2005 bylo z pohledu Číny Rusko desátým nejdůležitějším odběratelem zboží (13,2 mld. USD) a devátým nejdůležitějším dodavatelem (15,9 mld. USD). Z hlediska celkového objemu směny sice představuje pouze necelých 14 % realizovaného obchodu s USA, jedná se však o partnera s největším přírůstkem 37,1 %. Jak je vidět z Grafu 3, vzájemný obchod Ruska a Číny kopíruje obecné trendy. Stagnace obchodu v 90. letech se znatelným propadem okolo roku 1998 a následným prudkým růstem po roce 2000. V roce 2006 dosáhl vzájemný obchod 33,4 mld. USD a Rusko se tak stalo osmým nejvýznamnějším obchodním partnerem Číny. Charakteristický je opět chronický přebytek bilance na straně Ruska.

Čínský prezident Hu Jintao (SINA 2005) chce zvýšit vzájemný objem obchodu na 60 až 80 mld. USD do roku 2010. Proto v červnu 2005 navrhl pětibodový plán, který obsahuje optimalizaci struktury obchodu s důrazem na strojírenské elektronické a high-tech produkty, rozšíření vzájemně výhodné spolupráce

v energetickém sektoru, vzájemnou výměnu technologických odborníků, zlepšení průmyslové a technologické struktury v obou zemích, zvýšení vzájemných investic, posílení příhraničního obchodu a posílení obchodních vztahů s ruským Dálným východem a sibiřskými regiony. Zároveň vyzval Rusko, aby se podílelo na revitalizaci průmyslu v severovýchodní oblasti Číny.

Jedním z nedostatků současných obchodních vztahů je skladba ruského exportu do Číny. Přes 70 % exportu totiž tvoří suroviny a Rusko by rádo tento poměr upravilo ve prospěch strojírenského zboží. Nezanedbatelný význam má proto odbourávání obchodních překážek, které jsou platné ještě z dob Jelcinovy vlády. V polovině 90. let došlo k zavedení restriktivních opatření na import čínského masa, na což Čína reagovala zavedením restrikcí v oblasti importu obilovin a drůbeže z Ruska. Některé body spolupráce jsou i v rámci Ruska poněkud kontroverzní. Rozčarování například vzbudila nabídka ruského ministra pro ekonomický rozvoj a obchod Germana Grefa, jenž chtěl navázat spolupráci v oblasti lesního hospodářství, která měla spočívat v pronajmutí oblasti sibiřských lesů čínským podnikům (Blagov 2006).

Přes zjevnou potřebu úpravy skladby obchodní směny je pro Čínu zásadní především zásobování surovinami. „Čínští experti předpokládají, že Rusko bude schopné do Číny exportovat 25 až 30 mld. kubíků plynu ročně a dále 15 až 18 mld. kWh elektřiny z nově vybudované vodní elektrárny na Sibiři a 25 až 30 mil. tun ropy z ropných polí Kovikta na východní Sibiři. Dále Rusko může čerpat ropu těženou v Kazachstánu do Irkutsku a odtud dodávat do Číny. Nadto je Rusko připraveno vybudovat šest nukleárních reaktorů v Číně s produkcí až 1,5 bilionu kWh.“ (Cohen 2001) V plánu je i spolupráce v high-tech sektoru, budování zón volného obchodu podél rusko-čínské hranice, vybudování mostu přes Amur k propojení provincie Chej Lung-tiang a Blagověščensku nebo vybudování mezinárodního přístavu při ústí řeky Tuman´Gang, kde se střetávají vzájemné hranice Ruska, Číny a Severní Korei.

Rusko i Čína jsou kritizovány za přístup k lidským právům a oba státy mají komplikované vztahy s některými regiony. Stačí uvést případ ruského Čečenska a na druhé straně dlouhodobě kritizovaný postoj Číny k Tibetu společně s dosud nedořešenými vztahy s Tchaj-wanem.⁴ Oba státy by rády hrály významnou roli v oblasti centrální Asie a jedním ze společných nepřátel jsou separatistická nebo radikální náboženská hnutí v této oblasti. Čínskou obdobou Čečenska je oblast Ujgurska v provincii Sin-t'iang na západě Číny (Cohen 2001). Tam již od 70. let 20. stol. probíhá boj o osamostatnění sedmimilionové muslimské menšiny, který nemá daleko k násilí a teroristickým útokům sahajícím až do Pekingu (např. bombový útok v roce 1997 je připisován tomuto hnutí). Přitom provincie Sin-t'iang je pro Čínu poměrně zásadním územím díky třem

⁴ Prezident Jelcin se v roce 1992 zavázal nenavazovat oficiální vztahy s Tchaj-wanem a stát na čínské straně v otázkách lidských práv.

významným nalezištěm ropy, jaderným zkušebním základnám Čínské lidové armády a nárazníkové strategické roli území proti případné muslimské invazi ze severozápadu. Výsledky postupu Pekingu vůči tomuto území jsou i významným vodítkem pro postup v oblasti Tibetu a Vnitřního Mongolska. Problematika muslimských radikálů je zásadní pro Rusko nejen kvůli Čečensku, ale především proto, že v celé zemi je 20 mil. muslimů⁵ (především oblast severního Kavkazu).

Význam dnešních obchodních rusko-čínských vztahů je limitován především absolutní hodnotou dosavadní směny. Pro Čínu zůstává hlavním obchodním partnerem Evropa, USA a Japonsko, a to je faktor, který musí ve své zahraniční politice zohledňovat. Cohen však uvádí i některé další nezanedbatelné limity spolupráce. Jedním z nich je dlouhodobá nedůvěra mnohých Rusů k Číně způsobena obavou z možného expanzionismu přelidněné Číny do řídké osídlených sibiřských regionů. Vojenská převaha v oblasti je jednoznačně na čínské straně a Rusko by nebylo schopné odrazit bez nukleárních zbraní případnou invazi motivovanou hladem po surovinách. Dodávky surovin do Číny tak jednak plní ruskou státní pokladnu a na druhou stranu i uspokojují čínské potřeby, které by jinak mohly vyvolat vážné konflikty. Cohen poukazuje na možnost, že „jízda na čínském draku“ nebude pro Rusko tak jednoduchá a časem naopak může potřebovat partnery pro vyvážení rostoucího vlivu Pekingu.

3. 2. Rusko a další země asijského regionu

Grabowski za „druhou nohu“ asijské politiky považuje vztah Ruska a Indie. Tento vztah byl velmi silný v dobách Sovětského svazu, získal ale znatelné šrámy po jeho rozpadu a byl poznamenán vzájemnými nároky a jejich zúčtováním v době Jelcinovy vlády. Proto také Putin navštívil Indii ihned v roce 2000 a sjednal dohodu o strategickém partnerství mezi oběma státy. I Indii vyhovuje multipolární pojetí světa a má pochopení pro problémy Ruska vzhledem k vlastním zkušenostem z Kašmíru a častým útokům teroristů.

Rusko bylo a je tradičním spojencem Indie. V minulosti se postavilo na stranu Indie a proti USA ve válce Indie s Pákistánem. A právě vojenský materiál je důležitým exportním artiklem Ruska. Odhaduje se, že zhruba 70 % vojenského materiálu Indie je dřívější sovětské provenience. Indie nadto chystá vynaložit mezi roky 2007 a 2012 10 mld. USD na vojenské účely.

Potenciál Indie samozřejmě necítí jen Rusko a je jasné, že se bude přirostřovat konkurenční boj s USA a EU o získání maximální části tohoto trhu. Rusko má v tomto „boji“ jednu nezanedbatelnou výhodu. Kromě vojenského materiálu

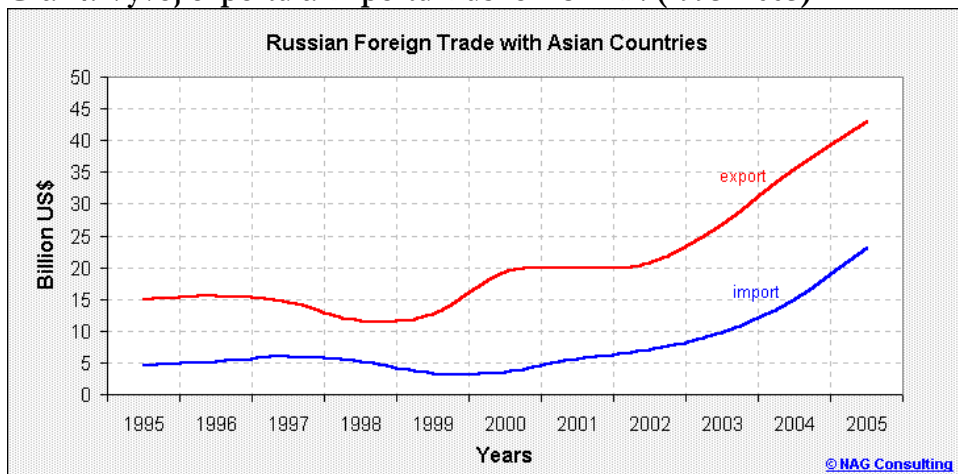
⁵ Cohen používá ve své práci počet 20 mil. muslimů. Jedná se o počet získaný „etnickým přístupem“ se zahrnutím přistěhovalců kvůli práci ze zemí bývalého SSSR. Pokud by byla vzata v úvahu sebeidentifikace s náboženstvím dle sociologických průzkumů, pak počet vychází (dle www.wikipedia.com) zhruba 6-7 milionů dospělých muslimů.

a odbytišť pro indické zboží může nabídnout pokrytí rostoucí energetické poptávky Indie. Nejedná se přitom pouze o ropné produkty, ale i o participaci na atomovém průmyslu. Již dnes stojí v Indii dva ruské jaderné reaktory. Indický expert na vojenskou obranu, Uday Bhaskar, během Putinovy návštěvy v lednu 2007 zmínil, že výzvou je především rozvoj vzájemných obchodních vztahů. Rostoucí význam Ruska pro Indii je tak podmíněn prohloubením obchodních vztahů. Za poslední dekádu se sice vzájemný obchod zvedl z 2 mld. USD na cca 4 mld. USD, je to však růst poměrně malý ve srovnání s růstem obchodu Indie s Čínou nebo USA a i v absolutní hodnotě se jedná o nezásadní objemy. Je však patrné, že jak pro Indii, tak pro asijské země celkově je platný podobný trend ve vývoji obchodních vztahů s Ruskem. Prakticky stagnující obchod v 90. letech je následován prudkým růstem. Zostřující se konkurenci naznačuje i návštěva G. W. Bushe z března 2006, při které de facto došlo k uznání Indie jako atomové velmoci a zároveň byla slíbena široká pomoc USA v nukleární oblasti. Rusko samozřejmě tento vývoj nese velmi nelibě a Putin se snažil během své návštěvy zvrátit vývoj na opačnou stranu (Esselborn 2007).

Rusko hledá spojence i mezi zeměmi, které západní a především americká administrativa označují za v lepším případě problémové a v horším případě za přímo výsostně nebezpečné. Rusko podepsalo s Íránem dohodu o dodávce zbraní za 300 mil. USD krátce po Bushově zvolení do prezidentského úřadu. Jistou míru shody mezi oběma státy lze nalézt i v otázce rozdělení bohatství v Kaspickém moři.

Vztahy s Vietnamem byly výrazně vylepšeny dohodou o vypořádání ruských pohledávek. Vietnamské dluhy nebudou spláceny, ale nahrazeny investičními programy například v oblasti těžby ropy. Jen z projektu Vietsawpetro má Rusko příjem 300 mil. USD ročně a jedná se o těžbu v rozsahu 80 % celkového vietnamského výstupu. Vietnam může hrát roli důležitého prostředníka díky svému členství v ASEAN. Rostoucí význam asijského regionu ukazuje Graf 4.

Graf 4: Vývoj exportu a importu Rusko-ASEAN (1995–2005)

Pramen: Site of Russian Foreign Trade (2006)

V politice Ruska vůči jeho partnerům, někdy označované jako „reálná politika“, vidím ukryté i některé neblahé důsledky. Především EU a USA negativně vnímají koketování Moskvy s jinými státy, z nichž mnohé jsou především americkou administrativou vnímány jako rizikové nebo potenciálně nepřátelské. Politická nevypočitatelnost Ruska tedy může být důvodem k obavám a opatrnému až kritickému přístupu. I samotné Rusko dříve nebo později narazí na limity balancování mezi všemi partnery. Například partnerství s Čínou je trnem v oku nejen USA, ale spolu s otázkou Kurilských ostrovů i Japonsku, které nelibě nese rostoucí roli Číny v asijském regionu.

Na základech Šanghajské organizace⁶ (Rusko, Čína, Kazachstán, Kyrgyzstán, Tádžikistán, Uzbekistán, jako pozorovatelé jsou členy Indie a Mongolsko) může vzniknout silné lokální uskupení s globálním vlivem. Opatrné balancování v multilaterálních vztazích doplňuje Rusko vazbou na Japonsko, od kterého si slibuje především vědeckotechnický potenciál. Vyřešení otázek Kurilských ostrovů by pak na oplátku poskytlo vylepšené postavení Japonska v jednání s Ruskem.

Závěr

Rusko si je vědomo svého postavení na mezinárodní scéně a v současné situaci neusiluje o postavení super velmoci. Jelikož tuto roli nemůže hrát samo, upřednostňuje existenci ekonomicky silných center. V rámci této multipolární politiky je nuceno diverzifikovat svoje politické i ekonomické vztahy. Všechny

⁶ Kromě již zmíněné Šanghajské organizace spolupracuje Rusko i s jinými regionálními organizacemi. V roce 1998 se stalo členem APEC a EAEC (původně OCAC), v roce 2005 společně se Saúdskou Arábií vstoupilo do ACD.

tři uvedené hlavní regiony skýtají specifické příležitosti a mají i svoje specifické limity.

Evropa jako dnes nejvýznamnější obchodní partner je závislá na dodávkách energetických surovin, svými vazbami na USA a NATO ale Rusko pravidelně „provokuje“. Expanzí členských států na východ a vojenské aktivity USA nebo NATO v té samé oblasti bere Rusko logicky jako ohrožení své sféry vlivu. USA jsou nepochybně zajímavým teritoriem, o čemž svědčí i poslední úvahy o masivnějším vývozu ruských surovin do USA. USA se na druhou stranu budou snažit zabránit opětovnému působení Ruska jako globálního „superhráče“. Pro Čínu je Rusko zajímavé nejen jako obrovské odbytiště a případný dodavatel surovin, ale i jako partner ochotný spolupracovat na poli vojenské techniky. Příliš silné vztahy s Ruskem ale mohou ohrozit linii Peking – Washington s případným dopadem nejen na čínský vývoz ale v poslední době i na sílící čínské investice v USA.

Z uvedeného je patrné, že globální politika i ekonomika je dnes velmi složitou hrou, jejímž základním parametrem je hledání vyvážených vztahů s celým portfoliem partnerů. Praktická politika Ruska v posledních letech zakládá v tomto směru solidní fundament a lze předpokládat, že není důvod ke změně této strategie. Naopak do portfolia partnerů by časem mohly přibýt další teritoria např. státy Jižní Ameriky.

Seznam literatury

BLAGOV, S. (2006): *Trade between Russia and China slows down.*
www.jamestown.org

BUDY, S. (2007): *Die EU und Rußland sind Rivalen im GUS-Raum.*
<http://www.russland.ru/strategiedebatte/morenews.php?iditem=11>

COHEN, A. (2001): *The Russian-China Friendship and Cooperation Treaty: a Strategy Shift in Eurasia?*
www.heritage.org

ESSELBORN, P. (2007): *Strategische Partnerschaft zwischen Russland und Indien.*
<http://www.dw-world.de/dw/article/0,2144,2327042,00.html>

EUROPEAN COMMISSION (2006): *EU-Russia Relations.*
http://ec.europa.eu/comm/external_relations/russia/intro/index.htm

GRABOWSKI, W. (2006): *Ehemalige Weltmacht vor dem Comeback? Russlands Asienpolitik bietet große Chancen, sich als Global Player zurück zu melden.*
<http://www.uni-kassel.de/fb5/frieden/regionen/Russland/asienpolitik.html>

INSTITUTE FOR THE ECONOMY IN TRANSITION (2006): *Russian Economy in 1995, Trends and Perspective.*, Moskva: INSTITUTE FOR THE ECONOMY IN TRANSITION s. 147–148.

MAHLOW, B. (2004): *EU-Russland: „Risse im gemeinsamen Haus“.*
<http://www.uni-kassel.de/fb5/frieden/themen/Europa/mahlow2.html>

RAHR, A. (2003): *Rußlands Orientierung zur EU ist alternativlos.*
<http://www.eurasischesmagazin.de/artikel/?thema=GUS&artikelID=110403>

REHN, O. (2007): *Patience is a virtue in EU-Russia relations.*
http://www.tse.fi/FI/yksikot/erillislaitokset/pei/Documents/bre/expert_article101_32007.pdf

RUSSLAND.RU (2005):
<http://www.russland.ru/euoktober2005/morenews.php?iditem=26>

RUSSLAND.RU (2006):
<http://www.russland.ru/eumai2006/morenews.php?iditem=29>

SINA (2005): *President Hu vows to boost China-Russia trade to \$60-80 bln by 2010.*
<http://english.sina.com/business/1/2005/0630/36684.html>

SITE OF RUSSIAN FOREIGN TRADE (2006):
<http://www.users.globalnet.co.uk/~chegeo>

U.S. DEPARTMENT OF STATE (2007): *Background Note: Russia*.
<http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/3183.htm#foreign>

U.S. CENSUS BUREAU (2007): <http://www.census.gov>

University of Economics, Prague
Faculty of International Relations
Náměstí Winstona Churchilla 4
130 67 Prague 3
<http://vz.fmv.vse.cz/>

Vydavatel: Vysoká škola ekonomická v Praze
Nakladatelství Oeconomica

Tisk: Vysoká škola ekonomická v Praze
Nakladatelství Oeconomica

Tato publikace neprošla redakční ani jazykovou úpravou

ISSN 1802-6591